

влияния на формирование украинского этноса и конкретизации разрозненных фактов, ведомостей и свидетельств в целостную систему знаний о физической культуре Древней Руси.

Ключевые слова: физическая культура, военная подготовка, Русские игрища, физическое воспитание, князь, богатырь, былины.

SUMMARY

Lazorenko Serhii, Balashov Dmytro, Chkhailo Mykola. Military and physical victories of the ancient Russian heroes.

A little more than a quarter of a century ago, our country gained an independent political status and recognition all over the world. Only the independent status of the state allowed raising sharply the issue of the revival of the spiritual heritage. Ukrainians return to the origins of their own history, culture, art, religion, etc., as it once was, during the most powerful state of the early Middle Ages –Kievan Rus. Therefore, in the context of the above mentioned, the military and physical traditions of Slavic heroism and warfare are attracting attention. Therefore, in theoretical aspect, the information of this study of the main social functions that served for military training, folk games and entertainment from the ancient Slavs is extremely important for identification of their historical origins, influence on the formation of the Ukrainian ethnos and concretization of fragmentary facts, data and evidence in a holistic system of knowledge about the physical culture of Kievan Rus.

Theoretically, having analyzed historical documents and taken into account the information of oral folk art, it can be noted that the system of military and physical training of ancient Slavs was synthetic. It absorbed the best traditions of the peoples inhabited the territory of present-day Ukraine in the Kiev-era period and traditions of the ethnic groups that bordered with our ancestors. Physical culture, before the beginning of the Kievan state, had developed in the depths of the Scythian state.

According to the written testimony and sources of oral folk art, we can state that at the time of the establishment of the Kiev statehood and in the future, the Slavic people had their highly developed system of physical education. Initially as a synthetic element, and later as an independent stratum of All-Rus culture, which contributed to the development of the ancient Rus ethnicity, performed a variety of industrial and applied functions, solved the military problem and helped Ukrainians to self-identify in the future as an independent and freedom-loving nation.

Key words: physical training, military training, Rus merrymaking, physical education, prince, hero, Rus epic.

УДК 373.1.036

Лі Жуйцін

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-8049-3209

DOI 10.24139/2312-5993/2018.04/313-324

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ПІДЛІТКІВ

У статті зазначено, що одним із основних завдань методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків на сучасному етапі є реалізація самостійно-оцінювальних підходів у процесі емоційно-естетичного ставлення до

мистецтва. Автором розглянуто педагогічні умови, методи, прийоми, форми розвитку музично-естетичного смаку підлітків. Доведено, що методичне забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків сконцентровано в обґрунтуванні факторів активізації навчальної діяльності школярів як процесу такої організації навчання, яка сприяє самостійно-творчим діям учасників освітнього процесу в засвоєнні знань, умінь і навичок. Шляхи методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків зорієнтовано на визначення провідних етапів навчання, з'ясування їх змістового наповнення, виявлення методів та пріоритетних форм навчання.

Ключові слова: музично-естетичний смак, підлітки, методичне забезпечення, метод, мистецтво, емоційно-естетичне ставлення.

Постановка проблеми. Актуалізація проблеми розвитку музично-естетичного смаку підлітків мотивується необхідністю з'ясування низки протиріч, а саме:

- між значущістю мистецтва в становленні висококультурної особистості та посиленням тенденцій раціональних підходів у розвитку особистості;

- між вимогами суспільства до розвитку високого рівня музично-естетичних смаків підростаючого покоління та його реальним станом;

- між потребою надання вихованню дітей естетичної спрямованості та недостатньою увагою до музично-естетичного виховання в навчальних закладах.

Із усуненням цих суперечностей пов'язана можливість здійснення ефективного розвитку музично-естетичного смаку підростаючого покоління.

Зауважимо, що одним із основних шляхів розвитку музично-естетичного смаку підлітків в умовах сьогодення є розробка його методичного забезпечення. Відповідно, одним із основних завдань методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків на сучасному етапі є реалізація самостійно-оцінювальних підходів у процесі емоційно-естетичного ставлення до мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема естетичного виховання й формування музично-естетичних уподобань привертала увагу філософів (В. Андрущенко, Ю. Борєв, І. Гончаров, І. Зязюн, В. Ядов та ін.), соціологів (В. Потапчик, Ю. Фохт-Бабушкін, О. Семашко та ін.), психологів (Б. Ананьєв, Л. Божович, П. Виготський, Б. Теплов та ін.), педагогів (Л. Коваль, В. Передерій, Г. Шевченко, А. Щерба та ін.).

Проблема музично-естетичного виховання дітей та молоді в Україні знайшла відображення в наукових працях В. Дряпки, Л. Коваль, О. Рудницької, Л. Масол, О. Миха йличенка, О. Олексюк, О. Ростовського, Л. Хлебнікової та ін.

Мета статті – розглянути педагогічні умови, методи, прийоми, форми розвитку музично-естетичного смаку підлітків.

Методи дослідження. Для досягнення зазначеної мети використано такі методи: теоретичні (аналіз філософської, психологічної, педагогічної, методичної літератури за проблемою дослідження для виявлення сутності основоположних понять дослідження; контент-аналіз нормативних документів закладів загальної середньої освіти для виявлення змісту методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків; узагальнення й систематизація матеріалів для сутнісної характеристики методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку школярів підліткового віку).

Виклад основного матеріалу. З метою висвітлення методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків розглянемо різні трактовки категорії «метод», «методика навчання» та підходи до їх класифікації й систематизації. Традиційно «метод навчання» визначається як спосіб взаємопов'язаної та взаємообумовленої діяльності педагога й учасників навчання, спрямованої на реалізацію завдань навчання, або як система цілеспрямованих дій педагога, що забезпечують пізнавальну і практичну діяльність учасників освітнього процесу та сприяють вирішенню завдань навчання.

Отже, уже в самому визначенні «методу» проглядається бінарний підхід до його інтерпретації (М. Махмутов, М. Левіна, Т. Шамова), що полягає в єдності методів викладання й методів учіння. Однак, як стверджує В. Загвязинський, таке визначення залишається все ж таки абстрактним – воно пояснює тільки загальну модель діяльності: педагог розповідає – учень слухає, усвідомлює, запам'ятовує (пояснення); педагог запитує – учні відповідають (бесіда). Під таким кутом зору, даний підхід не розкриває характеру діяльності, способів впливу, а головне – характеру процесів оволодіння знаннями й розвитку. З метою подолання зазначеного недоліку В. Загвязинський розглядає методи на рівні прийомів – конкретних способів організації діяльності учасників навчання [4]. У такому контексті метод навчання стає «інструментом дотику до особистості» (А. Макаренко), способом збудження й регулювання діяльності вихованців, спрямованої на їх розвиток [6]. Таким чином, вибір методів навчання й логіка їх застосування характеризує стиль поведінки і діяльності суб'єктів освітнього процесу.

З метою впорядкування педагогічної думки та практики застосовується класифікація методів за різними ознаками, а також оперування результатами такої класифікації. Наприклад, використовується класифікація методів за дидактичними цілями (Ю. Бабанський, В. Андреев); за характером пізнавальної діяльності (І. Лернер, М. Скаткін) тощо. Інший спосіб конструювання методики навчання полягає не в ізольованому відборі методів навчання як таких, а у виборі домінуючого типу методичної системи навчання загалом. В. Загвязинський під типом (методичною системою) навчання розуміє

єдність завдань, змісту, внутрішніх механізмів, методів і засобів конкретного способу навчання. Такий підхід забезпечує цілісність, гармонійність процедури вибору методів.

Під методами мистецького навчання в сучасній педагогічній науці розуміють упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання художньо-навчальних і художньо-виховних завдань. О. Єременко зазначає, що в сучасній теорії та методиці мистецького навчання існують різні підходи до впорядкування різноманітної палітри методів художнього навчання й розвитку [3]. З метою досягнення повноти викладу в кожній класифікаційній рубриці, забезпечення її системності Г. Падалка пропонує таку класифікацію методів навчання мистецтва:

- за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації (словесні, демонстраційно-образні (наочні) і художньо-творчі (практичні);

- згідно з характером мистецької діяльності (наслідувальні, репродуктивні, інтерпретаційні, творчі);

- згідно з характером художніх завдань по етапах навчання (ознайомлення з художнім матеріалом, опрацювання художніх творів, створення художніх образів);

- залежно від завдань розвитку особистих художніх властивостей учнів (стимулювання художнього навчання, активізація художньої діяльності, пролонгований художній тренінг, художньо-психологічна підтримка, регуляція вольових зусиль) [7].

Таким чином, методи значною мірою спрямовують осягнення педагогічної реальності, можливості розв'язання навчально-наукових завдань. Але необхідно обґрунтувати їх вибір, розкрити способи взаємозв'язку як певної системи, визначити послідовність застосування процедур, тобто методіку. Термін «методика» означає сукупність засобів, умов, пов'язаних у логічну систему з метою досягнення потрібного результату. Методика включає стратегію отримання нового педагогічного знання, її окремих кроків і в цілому визначає конкретні завдання навчального процесу [8, 50].

Аналіз наукових досліджень Ю. Бабанського, І. Лернера, М. Скаткіна, В. Загвязинського, Г. Падалки, О. Рудницької дозволив засвідчити, що вони відкривають нову перспективу вивчення методичного забезпечення навчання дітей та молоді. Звідси, методичне забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків сконцентровано в обґрунтуванні факторів активізації навчальної діяльності школярів як процесу такої організації навчання, що сприяє самостійно-творчим діям учасників освітнього процесу в засвоєнні знань, умінь і навичок.

Шляхи методичного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків зорієнтовано на визначення провідних етапів навчання, з'ясування їх змістового наповнення, виявлення методів та пріоритетних форм навчання. Ієрархічність етапів визначається збільшенням частки реалізації самостійно-творчих, індивідуалізовано-продуктивних підходів до навчання.

Перший етап (мотиваційно-експонувальний) спрямований на формування в підлітків розуміння необхідності володіння вокально-хоровими навичками з метою розвитку музично-естетичного смаку. На першому етапі навчання дітей співу дуже важливо виховувати в них естетичне ставлення до правильного формування звуку, говорити їм про те, що звучання голосу має бути виразним, красивим. Основними методами мотиваційно-експонувального етапу є тестування, анкетування, індивідуальні та групові бесіди, методи проектування та ін.

У контексті даного дослідження зацентруємо увагу також на тому, що суттєвим результатом розвитку музично-естетичного смаку підлітків на цьому етапі є їх здатність до сприймання й розкриття специфічно-виконавських елементів: тембру, штрихів, фразировки, артикуляції тощо. З цього приводу, особливого значення набуває *метод «зміщення функцій»*, який полягає в тому, що в певних умовах функції різних засобів виконавської виразності переплітаються та здатні замінити одне одну. Так, рельєфно виконати важливу деталь вокального твору можливо завдяки змінам у ритмі або динаміці, або способах артикуляції тощо.

З метою розвитку в учнів відчуття стилю опрацьовано *метод ескізно-практичних виконавських паралелей*. Він пов'язаний із методом «заглиблення у формотворчі ознаки композиторського стилю» або скорочено «формотворчо-стильове заглиблення» та сприяє в межах навчального часу, що відводиться на досягнення музичних дисциплін, широкому цілісному охопленню учнями формотворчих ознак композиторського стилю, а також детальному виконавському опрацюванню окремих музичних творів. Як відомо, у композиторській творчості стиль тлумачиться як цілісна ієрархічна система, яка включає в себе історичний (або епохальний) стиль, стиль напряму та стиль індивідуальний. Такі самі стилі існують і у виконавстві.

Таким чином, використання методу «ескізно-практичних виконавських паралелей» забезпечує:

– проходження великої кількості музичного матеріалу за обмежений час, що сприяє накопиченню слухацького досвіду та музично-естетичному розвитку школярів підліткового віку;

– активне виконавське опрацювання музичного матеріалу, що впливає на реалізацію єдності естетичного переживання учнями окремих художніх структур та їх деталей, а також проникнення в їх взаємозв'язок, у цілісність композиторського стилю;

– практично-творчу роботу учнів-підлітків над музичним твором, що сприяє застосуванню самостійних підходів у процесі відтворення мовностильових, жанрових характеристик творчості композитора з метою становлення індивідуального художньо-педагогічного стилю.

До того ж, О.Бузовою було розроблено методи, які дозволяють спрямовувати процес спілкування з різними видами мистецтва на активізацію естетичного ставлення учнів до музичних образів, а саме: *образно-асоціативний, аналітико-формотворчий та емпатійно-гедоністичний*, модифіковане застосування яких ефективно впливає на розвиток музично-естетичного смаку підлітків під час співацького навчання [1].

Образно-асоціативний метод передбачає збагачення естетичних переживань на основі утворення та сприймання учнями художньо-образних зв'язків між різними видами мистецтва. Емоційний заряд, що міститься в художніх образах поезії, живопису, театру тощо, ефективніше за будь-які словесні пояснення впливає на музично-відчуттєву реакцію школярів, інтенсифікує емоційно-естетичні переживання музики.

Аналітико-формотворчий метод спрямовано на порівняння виражальних і зображальних засобів у різновидах мистецтва й на цій основі усвідомлення учнями універсальних та специфічних художніх закономірностей. Цілісний підхід до художньо-порівняльного аналізу, де зміст і форма образів мистецтва розглядається в нерозривній єдності, виступає принциповим моментом запропонованого методу.

Емпатійно-гедоністичний метод полягає в активізації відчуття естетичної насолоди в учнів у процесі спілкування з різними видами мистецтва.

Отже, образно-асоціативний метод передбачає порівняння змістовного наповнення образів у різних видах мистецтва, аналітико-формотворчий – орієнтує учнів на зіставлення елементів форми, емпатійно-гедоністичний – сприяє досягненню ефекту естетичної насолоди на основі емпатійного переживання школярами художніх образів.

Другий етап – аналітично-оцінювальний – передбачає безпосереднє оволодіння учнями вокальними навичками. Завдання цього етапу полягало в розвиткові оцінювальних підходів під час сприймання високоякісних вокально-хорових творів, поглиблення музично-естетичного інтересу, підтримування бажання брати участь в обговоренні вражень від сприйняття музичних творів, їхньому художньому аналізу. На даному етапі співацька діяльність виступала передусім у якості розвивального й виховного середовища, на тлі якого відбувалося формування музично-естетичного сприймання, збагачення й уточнення музичних знань, самостійної оцінки якостей музичних творів; привчання учнів до колективного відвідування театральних вистав і концертів із наступним їх обговоренням, набуття соціокультурного досвіду активної участі у співацькій діяльності (відвідування

вокальних, хорових колективів, інструментальних гуртків, ансамблів естрадної, народної, джазової музики тощо).

Основними методами етапу є вокально-слухові вправи; залучення засобів ІКТ; творчі завдання та ін.

Насамперед, звернемо увагу на залучення засобів ІКТ до розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Так, інформаційні технології дозволяють по-новому, комплексно використовувати на заняттях музики текстову, звукову, графічну відеоінформацію. На уроках музики гармонійно поєднуються знання комп'ютерної грамоти з музикою, і, як результат цього поєднання, створюється нова якість сучасного уроку, що сприяє розвитку музично-естетичного смаку [9].

Використання інформаційних технологій дозволяє залучити учнів до такої діяльності:

- створення творчих робіт;
- пошукової роботи під час вивчення народної творчості, української музичної культури, творчості композиторів світу тощо;
- оформлення результатів проектів за певними темами.

Дієвим механізмом розвитку музично-естетичного смаку підлітків під час співацького навчання є також різноманітні творчі завдання. Наведемо приклади: «Гра в м'ячик», «Клавіатура», «Ми – композитори» (спрямовані на розвиток спеціальних музичних здібностей, що у свою чергу сприятиме формуванню музично-естетичного смаку); «Малюємо музику», «Театральні контрасти» (стимулюють розвиток музично-естетичного смаку підлітків на заняттях з музичного мистецтва); «Оркестрові фантазії», «Ритми Африки», «Уявний оркестр» (сприяє формуванню фантазії, уяви, чуття іншого); «Мандрівки по уроках», «Я – вчитель!» (завдання-проекти, що дають можливість глибше усвідомити зміст музичних творів) та ін.

Третій – творчо-результативний – етап спрямований на формування практичних вокально-хорових навичок із метою розвитку музично-естетичного смаку підлітків. Цей етап передбачає підвищення пріоритету творчо-рефлексивних форм роботи, творче застосування набутих співацьких умінь і навичок на практиці, їх узагальнення й закріплення. Основними методами означеного етапу є використання медіазасобів; метод використання порівняння виконавських інтерпретацій тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства велике значення для розвитку музично-естетичного смаку підлітків мають медіазасоби. Так, сьогодні відомі й широко використовувані такі мультимедійні засоби, як: електронні музичні енциклопедії, педагогічні програмні засоби «Музичне мистецтво» для 5–8 класів тощо. У контексті даного дослідження коротко розглянемо особливості музичних енциклопедій. В основному меню енциклопедій є різні розділи: «Статті», «Експурсії», «Вікторина», «Хронологія», «Енциклопедичні статті», «Словник термінів», «Історія рока і джаза», «Додатки» тощо. На нашу думку,

розділ «Статті» є основним розділом енциклопедії, який дозволяє школярам здобувати необхідну інформацію. Енциклопедична стаття містить біографічну інформацію про композиторів і виконавців, відомості про музичні твори (сюжети, прем'єри, історія написання), музичні інструменти, про жанри класичної музики та етапи її розвитку. За допомогою робочого вікна сторінки, можна переглянути відеофрагменти або прослухати аудіоматеріали, що стосуються даної статті, а також відкрити меню «Додатки» (екскурсії, вікторини, хронологія), «Настройки», «Закладки», вікна «Словник», «Пошук» тощо.

Використання педагогічних програмних засобів «Музичне мистецтво» для 5–8 класів має перевагу в тому, що навчальний курс для кожного класу складається згідно з програмою. Кожен урок розкриває конкретну тему за допомогою малюнків, фотографій, тексту, анімації, аудіо- та відеофрагментів. Програма дозволяє прослуховувати зразкове виконання музичних творів, виконувати пісні в режимі караоке. Для перевірки знань передбачено контрольні запитання й завдання, тести для самоконтролю та контролю.

Програмний засіб містить словник термінів і понять, іменний покажчик, додаток-схему «Характеристики музики». Важливим засобом є «Конструктор уроків», за допомогою якого вчитель може створити уроки за власною методикою, а також за потреби відредагувати запропоновані розробниками.

Виховання музично-естетичного смаку пов'язане з такими сторонами вокально-хорового мистецтва, як інтерпретація творів, якість їх виконання, а також добір репертуару та складання концертних програм. Досконало інтерпретація хорового чи вокального твору свідчить про зрілість виконавця, одночасно вона дає можливість слухачеві здійснити адекватну естетичну оцінку самого твору, не вводячи в оману його почуття та смак. Робота над пошуком творів та складанням якісних концертних програм сприяє вихованню музично-естетичного смаку у двосторонньому порядку: тут зацікавленими сторонами є і самі виконавці, і слухачі. Концертне виконання однопланових творів навіть під час тематичних виступів у масового слухача викличе переважно втому, а не естетичне задоволення. У той самий час уміло складена барвіста, контрастна програма, побудована на емоційно висхідній лінії, яка навіть нагадуватиме драматургію, пожвавить інтерес до музичного мистецтва, викличе задоволення навіть прискіпливого смаку. З другого боку, не можна складати планування виступу, випускаючи з уваги рівень підготовленості аудиторії, перед якою він буде проходити. Виховання музично-естетичного смаку, як і будь-яке інше виховання, є поступовим процесом. Тут необхідно користуватися принципом «від простого до складного», маючи на увазі як віковий, так і спеціальний ценз [10].

Логіка дослідження вимагає характеристики такого методу розвитку музично-естетичного смаку підлітків, як метод порівняння виконавських інтерпретацій. Насамперед, з'ясуємо сутність поняття «інтерпретація». Так, С. Гмиріна зазначає, що інтерпретація – з латинської *interpretation* – тлумачення, роз'яснення. У музиці – художнє тлумачення музичного твору, результат розуміння його сутності виконавцем [2].

Л. Казанцева у своїй роботі «Поняття виконавської інтерпретації» говорить про те, що «Інтерпретація поєднує творення й відтворення, хоча не обов'язково рівною мірою. Як в окремо взятої інтерпретації, так і у виконавському стилі може затверджуватись особистісний пріоритет виконавця. Також і навпаки, виконавець здатний віддати себе у владу автора, підкорившись його волі» [5, с. 153].

У нашому дослідженні виконавська інтерпретація розуміється як багатогранний цілісний процес вивчення й відтворення в реальному звучанні художнього змісту музичного твору, що передбачає глибоке осмислення авторського задуму художнього образу, особистісне ставлення до нього, втілення змістовної сутності в музичному виконанні.

Інтерпретація музичних творів передбачає пошук учнями в музиці особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світові.

Отже, спираючись на музичний досвід і уяву, фантазію, інтуїцію підлітки починали зіставляти, порівнювати, перетворювати, вибирати та створювати. Розвиваються здібності до індивідуального слухання і творчої інтерпретації. При цьому смак учнів буде розвиватися у процесі творчої роботи на занятті, коли підліток буде проживати шлях виконавця, композитора, слухача.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Включення учнів у творчу діяльність, використання різних методів у роботі з підлітками сприяло прояву позитивної динаміки у формуванні музично-естетичного смаку учнів підліткового віку у процесі співацького навчання.

Таким чином, основні методи розвитку музично-естетичного смаку можна об'єднати в такі групи:

1. Методи і прийоми формування елементів естетичного сприйняття, оцінок, смаків, почуттів, інтересів тощо. Наприклад, слухання музичного твору, розглядання картини або ілюстрації, бесіди тощо.

У процесі використання цієї групи методів педагог повинен пам'ятати, що естетичне сприйняття можливе лише за умови відносної незалежності людини від матеріальних нестатків, потреб, що необхідний особливий настрій на сприйняття естетичного, особливе очікування емоційного впливу, спрямованість уваги на естетичні якості об'єкта, опора на емоції та почуття із спонуканням до співпереживання. З цією метою застосовуються різні поєднання словесних і наочних методів і прийомів.

2. Методи, спрямовані на залучення дітей до естетичної та художньої діяльності, на розвиток їх умінь і навичок художньо відтворювати навколишній світ у процесі співацького навчання, освоювати елементарні засоби художньої виразності. Це можуть бути поєднання різних наочних, практичних і словесних методів і прийомів.

Ця група методів і прийомів спрямована на розвиток естетичних і художніх здібностей, творчих умінь і навичок дітей. Ці методи передбачають необхідність створення пошукових, «проблемних» ситуацій, диференційованого підходу до кожної дитини з урахуванням її індивідуальних здібностей. Конкретні прийоми будуть дещо відрізнятися залежно від того, чи зв'язуються вони тільки зі сприйняттям або відтворенням, виконавством або творчістю.

У першому випадку методи та прийоми спонукають дітей до самостійного висловлення з приводу змісту, характеру, виразних засобів конкретного твору мистецтва, до оцінки якості свого виконання й виконання однолітків, до різних порівнянь і зіставлень. У другому випадку діти виконують завдання в більш складних умовах. Наприклад, їм не показують спосіб зображення предмета, а пропонують здогадатися, подумати, знайти самим цей спосіб та ще спланувати всі етапи дії і розповісти про них. Таким чином, дитина вчиться думати, шукати, пробувати, знаходити рішення. Творчі зусилля дітей спрямовуються на пошуки в художній діяльності нових засобів, варіантів, комбінацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузова, О. Д. (2004). *Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музики* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Buzova, O. D. (2004). *Poly-artistic education as a means of improving musical training of the future teachers of music* (DSc thesis abstract). Kyiv).

2. Гмиріна, С. В. *Метод формування навичок вокальної імпровізації та інтерпретації в процесі фахового навчання*. Режим доступу: <http://int-konf.org/ru/konf022015> (Hmyrina, S. V. *Method of forming skills of vocal improvisation and interpretation in the process of professional training*. Retrieved from: <http://int-konf.org/ru/konf022015>).

3. Єременко, О. В. (2011). *Основи магістерської підготовки (теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти)*. Суми: СумДПУ (Yeremenko, O. V. (2011). *Fundamentals of Master's Degree training (theory and practice of implementation in the system of music and pedagogical education)*. Sumy: SumSPU).

4. Загвязинский, В. И. (1982). *Методология и методика дидактических исследований*. М.: Педагогика (Zahviazinskii, V. I. (1982). *Methodology and methodology of didactic research*. M.: Pedagogics).

5. Казанцева, Л. П. (2004). *Понятие исполнительской интерпретации. Музыкальное содержание: наука и педагогика*. Уфа: РИЦ УГАИ, (сс. 149–156) (Kazantseva, L. P. (2004). *Concept of performing interpretation. Musical content: science and pedagogy*. Ufa, (pp. 149–156)).

6. Макаренко, А. С. (1954). *Твори: у 7-ми т. Т. 5. К.: Рад. шк. (Makarenko, A. S. (1954). Works: in 7 vol. Vol. 5. K.: Soviet school).*

7. Падалка, Г. М. (1995). *Музична педагогіка: курс лекцій з актуальних проблем викладання мистецьких дисциплін у системі педагогічної освіти. Херсон: ХДПІ (Padalka, H. M. (1995). Music Pedagogy: a course of lectures on topical issues of teaching artistic disciplines in the system of pedagogical education. Kherson: KhSPI).*

8. *Педагогіка: педагогіческие теории, системы, технологи (1999). С. А. Смирнова (ред.). М.: Академия (Pedagogy: pedagogical theories, systems, techniques (1999). S. A. Smirnov (Ed.). Moscow: Academy).*

9. *Розвиток творчих здібностей учнів шляхом впровадження інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва. Режим доступу: http://pastushoksvitlana2016.blogspot.com/p/blog-page_31.html (Development of pupils' creative abilities through the introduction of information technologies and interactive learning methods at musical art lessons. Retrieved from: http://pastushoksvitlana2016.blogspot.com/p/blog-page_31.html).*

10. Серганюк, Л. І. (2015). *Методика аналізу хорових творів. Івано-Франківськ: Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника (Serhaniuk, L. I. (2015). Method of analysis of choral works. Ivano-Frankivsk: Pricarp. National Un-ty named after V. Stefanyk).*

РЕЗЮМЕ

Ли Жуйцин. Методическое обеспечение развития музыкально-эстетического вкуса подростков.

В статье указано, что одной из основных задач методического обеспечения развития музыкально-эстетического вкуса подростков на современном этапе является реализация самостоятельно-оценочных подходов в процессе эмоционально-эстетического отношения к искусству. Автором рассмотрены педагогические условия, методы, приемы, формы развития музыкально-эстетического вкуса подростков. Доказано, что методическое обеспечение развития музыкально-эстетического вкуса подростков сконцентрировано в обосновании факторов активизации учебной деятельности школьников как процесса такой организации обучения, которая способствует самостоятельным творческим действиям участников образовательного процесса в усвоении знаний, умений и навыков. Пути методического обеспечения развития музыкально-эстетического вкуса подростков ориентированы на определение ведущих этапов обучения, выяснение их содержательного наполнения, выявление методов и приоритетных форм обучения.

Ключевые слова: музыкально-эстетический вкус, подростки, методическое обеспечение, метод, искусство, эмоционально-эстетическое отношение.

SUMMARY

Lee Ruiqing. Methodological provision for teenagers' musical-aesthetic taste development.

Introduction. One of the main ways of developing the musical-aesthetic taste of teenagers in modern conditions is development of its methodological provision. Accordingly, one of the main tasks of methodological provision for the development of musical-aesthetic taste of teenagers at the present stage is realization of self-evaluation approaches in the process of emotional-aesthetic attitude to art.

The aim of the article is to consider pedagogical conditions, methods, techniques, forms of development of musical-aesthetic taste of teenagers.

Research methods. *In order to achieve the goal, the following methods were used: theoretical (analysis of philosophical, psychological, pedagogical, methodological literature on the problem of research for identifying the essence of the fundamental concepts of research; content analysis of normative documents of institutions of general secondary education for revealing the content of methodological provision for the development of musical-aesthetic taste of teenagers; generalization and systematization of materials for the essential characteristic of the methodological provision for the development of the musical-aesthetic taste of teenage students.*

Research results. *The author has considered pedagogical conditions, methods, techniques, and forms of development of musical-aesthetic taste of teenagers. It has been proved that methodological provision of development of musical-aesthetic taste of teenagers is concentrated in substantiating the factors of activating the educational activity of students as a process of such organization of training, which promotes self-creative actions of participants in the educational process in the acquisition of knowledge, skills and abilities.*

Conclusions. *The ways of methodological provision for the development of musical-aesthetic taste of teenagers are focused at identifying the leading stages of education, ascertaining their content, identifying methods and priority forms of learning.*

Key words: *musical-aesthetic taste, teenagers, methodological provision, method, art, emotional-aesthetic attitude.*

УДК 613.96:796.011.1]-055.2

Інна Павленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-7065-3387

DOI 10.24139/2312-5993/2018.04/324-336

РІВЕНЬ СОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я І ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИЦЬ

У статті визначено рівень фізичного розвитку й соматичного здоров'я старшокласниць у межах навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.

Отримані нами у процесі дослідження дані показників фізичного розвитку учениць старших класів свідчать про те, що їх значення відповідають віковим нормам. Дані розподілу обстежуваних за рівнем фізичного здоров'я (РФЗ) дозволяють констатувати, що 14,7 % старшокласниць мають низький РФЗ, 11,6 % – нижчий за середній, у 52,1 % дівчат, які взяли участь у дослідженні, РФЗ є середнім. На нашу думку, позитивним є факт, що серед школярок було зафіксовано 8,4 %, що мають вищий за середній РФЗ і 13,2 % – високий.

Дослідження проводилося з метою покращення ефективності процесу фізичного виховання. У подальшому планується розробка методики фізичного виховання, спрямованої на збереження, зміцнення фізичного здоров'я школярів і нормалізації їх ваги із використанням засобів оздоровчого фітнесу.

Ключові слова: *старшокласниці, здоров'я, антропометричні вимірювання, фізичний розвиток, вікові норми, надлишкова вага.*